

Fonaments psicològics per a una cultura de pau

Segons l'ONU, la cultura de la pau es defineix per uns valors, unes actituds i uns comportaments que rebutgen la violència. Mitjançant aquestes actituds es preveuen els conflictes i es mira de fer front als problemes per mitjà del diàleg.

Tot seguit descriuré algunes bases psicològiques per aconseguir una cultura de la pau i ho associaré a les aportacions que poden fer els educadors socials des de la seva professió en diferents contextos.

Si tenim en compte la teoria de l'aferrament de Bowlby (2014), la persona amb l'estil d'aferrament segur transmet amicitat, solidaritat i seguretat als seus propers i aquestes característiques són la base d'una convivència pacífica. Des de la teoria de l'aferrament es pot fonamentar una estratègia que vagi des de la criança donant seguretat a la persona cuidadora perquè transmeti un estil d'aferrament segur, fins a la creació de comunitats amb un sistema social que continua donant suport al desenvolupament de vincles segurs. Així mateix, la comunitat o la societat que dona seguretat, que té un sistema de protecció social adequat, que té un sistema de salut públic que garanteix l'atenció al llarg de tota la vida, que promou la solidaritat, que promou l'educació pública gratuïta i que és una comunitat o societat que fins i tot afronta les crisis més adequadament, té una capacitat de reorganitzar-se i reestructurar-se sense conflictes ni violència. Aquesta capacitat de readaptar-se a les crisis s'anomena *resiliència comunitària*, i es produeix quan hi ha solidaritat i un sistema de suport i benestar social que dona seguretat als seus components o als seus membres.

Els educadors socials poden fer molt en aquest sentit, des de donar suport als cuidadors en situacions perinatals negatives (això és com posar una vacuna emocional perquè l'infant desenvolupi un estil d'aferrament segur), fins a fomentar estructures de suport comunitari, passant per informar de les que ja existeixen.

Una altra teoria psicològica que vull esmentar és la que proposa Bandura (2002). Segons aquest autor, els éssers humans repetim les conductes que observem. És per això que per aconseguir una cultura de la pau és important que els nostres models a seguir tinguin unes conductes pro socials. Si els nostres líders, models, familiars i, en definitiva, tota la gent que ens envolta té conductes antisocials, reproduïrem aquesta conducta, i al seu torn la gent que

ens envolta repetirà les nostres conductes. Tenint en compte aquesta teoria, observem les conductes que tenim al voltant i reflexionem sobre com crear una cultura de la pau.

Des d'un punt de vista pessimista, podem observar que els mitjans de comunicació no són un model a seguir atès que mostren models agressius a l'hora de comunicar i afrontar problemes. Per començar, en els debats polítics hi manca diplomàcia i s'hi debat des d'una cultura de guanyar-perdre, individualista i sense consens. Els debats polítics de les últimes eleccions de les Eleccions Generals d'Espanya han estat farcits d'agressivitat, i el diàleg ha brillat per la seva absència. Hom pot dir el mateix sobre les campanyes polítiques, on atacar l'adversari ha estat la base del màrqueting de la majoria dels partits polítics. Són conductes que s'oposen a crear una cultura per a la pau i que, per descomptat, si la resta de la societat repetim, no construirem una societat pacífica.

He fet referència a la política, però el discurs agressiu apareix en molts dels programes televisius. Sobretot, en aquells més relacionats amb els reality shows i programes d'entreteniment que es transmeten durant llargues hores en algunes cadenes de televisió, que lamentablement tenen una audiència molt alta. Tampoc no hem d'oblidar les xarxes socials, on l'anonimat dona curs a tota mena de comentaris, sense filtres i sovint sense cap mena de respecte.

Per tot plegat, podríem dir que moltes de les conductes que observem als mitjans de comunicació i les xarxes socials, que segons Bandura tendim a repetir, no ajuden a construir un ambient de pau i una comunicació sana i assertiva a les nostres cases, els nostres barris, els llocs de treball i, en definitiva, a la societat en conjunt.

Des d'un punt de vista més optimista, un alt percentatge de la població està compromès amb causes socials i amb professions altruïstes. Una de les professions altruïstes a què vull fer referència és l'educació social. La majoria de les persones que es dediquen a aquesta professió ho fan des d'un factor humà ple d'altruïsmes i empatia. És una professió vocacional i l'alt *burn out* que es dona en aquesta professió pot ser més a causa de les condicions laborals que a

causa de la motivació cap a la feina. Els educadors socials se sotmeten a altes ràtios d'usuaris, motiu pel qual és difícil desenvolupar la feina sense estrès.

Els educadors socials intervenen en molts entorns socials amb persones de diverses cultures, edats i maneres de viure. Són, per això, persones model per a moltes d'altres, i gràcies a les seves característiques altruistes poden "encomanar" conductes pro socials a altres individus.

Des de les conductes dels educadors socials que intervenen en diferents contextos es pot impulsar una cultura per a la pau, i es pot crear una societat més empàtica, altruista i no violenta. Per tot això, cal educar tot entrenant-los en comunicació i en habilitats socials.

L'assertivitat és una de les habilitats que cal treballar més durant el grau d'Educació Social, atès que, per bé que són persones plenes de valors i a les quals cal educar poc en sensibilització d'inclusió i defensa de contextos desfavorits, són persones a les quals sí cal educar en habilitats socials perquè puguin aconseguir el que es proposin i perquè puguin ser models per a altres persones.

Per acabar vull esmentar la dimensió que Eysenck (1994) va descriure com a psicoticisme. Primer de tot vull aclarir que la dimensió psicoticisme no té res a veure amb les persones que tenen psicosi. És una dimensió de la personalitat que no té cap relació amb l'esquizofrènia ni amb cap altre trastorn psicòtic. Dit això, en el pol dels subjectes que tenen una alta puntuació en psicoticisme, trobarem subjectes amb alts trets agressius, freds, egocèntrics, impersonals, impulsius, antisocials, amb baixa empatia i rígids. No obstant això, en persones amb baixes puntuacions en la dimensió de psicoticisme trobarem subjectes que es caracteritzen per ser altruistes, altament socialitzades, empàtiques, reflexives, càlides, amables, responsables i poc agressives. Tenint en compte aquesta teoria, és clar que les persones amb baixes puntuacions en la dimensió esmentada serien més propenses a construir una cultura de la pau. Al contrari, les persones que tendeixen a tenir puntuacions altes en el psicoticisme crearien ambients més tensos i, en definitiva, de conflicte i desassossec.

Per tant, l'entorn familiar, institucional i social influeix clarament en la constitució de la personalitat. L'entorn universitari també serà un lloc que influirà en la construcció de la personalitat dels nostres estudiants. Per això, la universitat també pot ser un lloc adequat per educar els futurs educadors socials en conductes més empàtiques, càlides i poc agressives.

L'educació social és una professió en la qual el professional està contínuament en relació amb les persones. És una relació molt més propera que la que puguin tenir els psicòlegs i els metges en les seves intervencions. Per això, mitjançant l'educació en aferrament segur, conductes pro socials i habilitats

comunicatives i, tenint en compte la influència que tenen en molts contextos socials, crec que es pot construir una part dels pilars per aconseguir una cultura de pau en la nostra societat.

Naiara Ozamiz Etxebarria
Professora adjunta del Departament de Psicologia i de l'Educació
Facultat d'Educació
Universitat del País Basc

Bibliografia

Bandura, A. (2002). Social cognitive theory in cultural context. *Journal of Applied Psychology: An International Review*, 51, 269-290.

Bowlby J. (2014). *Vínculos afectivos: formación, desarrollo y pérdida*. (6a edició). Madrid: Morata.

Eysenck, H. J.; Eysenck, S. B. G. (1994). *Manual of the Eysenck Personality Questionnaire: (EPQ-R Adult) EdITS/Educational and Industrial Testing Service*.